

John Martinussen

Om Kashmir-konfliktens diplomatiske historie

Anmeldelse af Lars Blinkenberg, INDIA-PAKISTAN. The History of Unsolved Conflicts. Dansk Udenrigspolitisk Instituts Skrifter, 4. Munksgaard, Kbh. 1972. Litteraturliste. Kort. Indeks. 440 sider.

Blinkenbergs bog er m.h.t. perspektiv og metode ganske typisk for en stor del af litteraturen inden for fagdisciplinen "international politik". Med et vist forbehold kan man sige, at det foreliggende værk repræsenterer perspektivet og metoden i hvad der sammenfattende kunne karakteriseres som hovedtendensen inden for den anglo-amerikanske litteratur om international politik. Derfor rummer den følgende anmeldelse, udover den specifikke kritik, også antydninger af en almen kritik af denne litteratur.

Det centrale tema i Blinkenbergs ganske omfangsrige værk er stridighederne mellem Indien og Pakistan om de landområder, der før 1947 udgjorde fyrstestaten Jammu & Kashmir. Disse stridigheder opfattes ikke alene som territoriale (p. 391), men ses i sammenhæng med de øvrige indo-pakistanske relationer. Derfor leder fremstillingen læseren op igennem det asiatiske subkontinents historie fra det muslimiske herredømme over den engelske imperialisme og frem til de politisk uafhængige stater, Pakistan og Indien, hvortil senere føjes Bangladesh. Der er desuden udførlige beretninger om De Forenede Nationers gentagne forsøg på at bilægge konflikterne mellem Indien og Pakistan. Endelig sættes de bilaterale relationer ind i et internationalt perspektiv, hvor specielt Kinas, Sovjetunionens og USAs rolle belyses.

Fremstillingen er delt i to hovedafsnit, en historisk del og en analytisk del. I den historiske del, som udgør 3/4 af bogens samlede sidetal, er fremgangsmåden hovedsagelig kronologisk, men med skiftende indfaldsvinkler. Efter en introducerende og skitse-mæssig redegørelse for udviklingslinier frem til

1947 følger skiftevis beskrivelser af de bilaterale relationer, FNs mæglingsforsøg og enkelte interne hændelsesforløb i Kashmir, Indien og Pakistan. Der er særlige afsnit om optakten til og forløbet af de betydeligste kriser i 1947-48, 1965 og 1971. Disse forskellige historiske beskrivelser er søgt opsummeret i bogens anden del, specielt i et afsnit om "strukturelle" faktorer.

Forfatteren understreger (f.eks. p. 394), at konfliktbeskrivelserne ikke er forsøgt gennemført ved hjælp af et særligt begrebsapparat. Det antages med Finks ord "... that scientific knowledge about social conflict has not yet moved to a level of analytical precision superior to that of common sense knowledge". (p. 394, note 46). I overensstemmelse hermed har Blinkenberg gennemført sin fremstilling hovedsageligt ved brug af dagligdags udtryk som 'situation', 'atmosfære', 'offentlig mening', og lignende termer, hvis indhold ikke nærmere præciseres.

Uden at tage stilling til om Blinkenberg har ret i, at der ikke findes velegnede begrebsapparater og adækvat systematik, skal der fremhæves et par betænkelige konsekvenser ved fremgangsmåden.

Stillet på spidsen kan Blinkenbergs metode karakteriseres på følgende måde: I stedet for at tage eksplicit udgangspunkt i visse erkendelses- og kausal-teoretiske positioner, bygges fremstillingen på ikke-ekspliciterede forestillinger; og i stedet for at gennemføre analysen ved hjælp af definatorisk fastlagte begreber, anvendes ikke-præciserede termer. Begge dele svækker overførbareheden. Desuden øges risikoen for omfattende materialestyring, og der fremtræder en tendens til subjektive skøn og påstande om årsagssammenhænge, hvor der måske blot er tale om tidsmæssigt sammenfald.

Ved et nærmere studium af bogen viser det sig naturligvis, at der reelt er taget udgangspunkt i bestemte erkendelses- og kausalteoretiske positioner. Det kan simpelthen ikke undgås, hvor gerne man end vil. Således viser det sig, at et gennemgående træk er en idealistisk historieopfattelse, bl.a. kendetegnet ved påstande om ideerne, opfattelserne, holdningerne etc.

som udviklingsdeterminerende faktorer. Et enkelt sted sættes denne grundposition klart op over for en materialistisk historieopfattelse. Det hedder (p. 27): "Some historians ... hold the view that for instance the persecution of the Sikhs in the Punjab [under Aurangzeb] was not really so much the result of religious intolerance as of a ruthless - and as it proved - miscalculated land revenue policy. Whether the traditional view of Aurangzeb or this more materialistic historical interpretation is correct, I am sure that in our political context here, only the first one is relevant". Generelt medfører denne idealistiske grundposition, at fremstillingen centrerer om de virkelige modsætningers genspejling på idé-niveau, dvs. i officielle dokumenter, breve, aktør-udtalelser, aviser m.v. Sammenhængende hermed er en stor del af fremstillingen samlet om person-aktører, der som hovedregel ikke ses i en institutionel kontekst. Videre fører dette over i psykologiseringer af statsadfærden: stater 'frygter', 'forventer', 'opfatter' og 'bliver vrede' - og forholdet imellem Indien og Pakistan karakteriseres flere steder sammenfattende som et 'had-kærlighedsforhold' (f. eks. pp. 226, 390).

Forholdet imellem Indien og Pakistan reduceres på denne måde i stor udstrækning til et forhold imellem de mest fremtrædende person-aktører; og disses individuelle kvalifikationer og ideer opfattes som betydende determinanter for udviklingen i de bilaterale relationer såvel som for anden udvikling på subkontinentet. Et enkelt særligt tydeligt eksempel skal nævnes. Det hedder (p. 401) om tilslutningen til Pakistan-bevægelsen: "... it is remarkable that up to the late thirties the very idea of Pakistan had hardly any adherents. If it eventually managed to persuade a large amount of Muslims (but not all as we know) it was mainly due to Jinnah's personality". (Min understregning).

Person-aktørernes kvalifikationer og motivation er dog ikke de eneste forklaringsvariable. Dertil kommer, som også antydtes ovenfor, 'den offentlige opinion' og 'atmosfæren'. Desuden inddrages enkelte steder økonomiske faktorer og 'social background' samt såkaldte strukturelle faktorer, men dette sid-

ste mere som det atypiske end som det gennemgående i forsøgene på at forklare udviklingsforløbet.

Lad os se lidt nærmere på den ofte forekommende brug af termerne 'offentlig opinion' og 'atmosfære'. Det viser sig ud af sammenhængen, at sidstnævnte term dækker over forfatterens indtryk af de fremherskende opfattelser og holdninger på et givet tidspunkt. Indtrykkene bygges på læsning af subkontinentets engelsk-sprogede aviser, på personlige interviews samt på eksisterende større fremstillinger. De synspunkter, som på denne måde findes frem, betegnes 'offentlig opinion' og - henført til et bestemt tidspunkt i kombination med andre 'offentlige meninger' - 'atmosfære'. Det siges ikke udtrykkeligt, men Blinkenberg efterlader med sine mange skildringer af sådanne 'offentlige meninger' og 'atmosfærer' det indtryk, at disse sammen med person-aktørerne har været de vigtigste determinanter for hele konfliktforløbet.

Polemisk kan man sige, at skildringerne af den offentlige mening og atmosfæren forekommer at være et substitut for analyser af de indenrigsøkonomiske og indenrigspolitiske omgivelser, hvori beslutninger med relevans for de indo-pakistanske konflikter er blevet taget. Fraværet af sådanne analyser er påfaldende, for så vidt som mange af specielt de pakistanske beslutninger og manøvrer i tilknytning til udenrigspolitikken har haft et tydeligt indenrigspolitisk sigte både i deres hensigt og i deres effekt (jvf. nedenfor).

Blinkenbergs store interesse for person-aktørernes kvalifikationer, motivation og adfærd giver imidlertid bogen en kvalitet, som nok er værd at fremhæve over for den ovenfor anførte kritik af forfatterens metode, perspektiv og implicite udgangspunkter. Det har nemlig ført til grundige studier af et meget stort antal dokumenter og udtalelser vedrørende Kashmirkonflikten, herunder også større fremstillinger fra nogle af de implicerede personer. Dette giver sammen med omfattende litteraturreferater et godt billede af, hvad der kort kunne betegnes som den 'diplomatiske aktivitet' i tilknytning til de indo-pakistanske stridigheder. Desuden gør det bogen til en udmærket litteraturoversigt. Kritikken af Blinkenbergs per-

spektiv kan da sammenfattes derhen, at man savner en indplacering af denne diplomatiske aktivitet i politisk-økonomisk sammenhæng. Eller sagt på en anden måde: man savner forklaringer på det komplicerede samspil af hændelser - hvis man da ikke vil slå sig til tåls med hændelsernes tidsmæssige rækkefølge og de spredte forsøg på at placere dem i en idealistisk historiekonceptions perspektiv.

Den pakistanske politik over for Indien er måske specielt vanskelig at forstå og forklare på grundlag af Blinkenbergs præmisser og perspektiveringer. Antagelsen om, at Pakistans generelle holdning i konflikterne har været konstant over tid (p. 14), fører - sammen med den almene tendens til at beskrive udviklingen i de internationale relationer som relativt isolerede fænomener - til forbigåelse af denne politiks indenrigsøkonomiske og -politiske forudsætninger og af dens interne sigte.

For illustrationens skyld kunne man tage en af de teser, Blinkenberg forkaster, frem til ny overvejelse. Forfatteren mener ikke, at Pakistan ville have opfundet en anden konflikt med Indien, hvis Kashmir-spørgsmålet var blevet løst. Umiddelbart forekommer dette at være en rimelig afvisning, men er tesen om den nødvendige konflikt (nødvendig for de herskende samfundsgrupper) helt forkert? Kunne Pakistan have eksisteret fra 1947 til 1971, som ét land med to langt fra hinanden liggende provinser, uden den samlende kraft, som en fælles fjende har været? Og havde en økonomisk udbytning af Øst-Pakistan været mulig for den vestlige landsdels industrialister uden den konflikt med Indien, som retfærdiggjorde en økonomisk afsondring af den østlige provins fra den omgivende indiske økonomi? Spørgsmålene lader sig i hvert fald ikke besvare uden en analyse, og hvad vigtigere er: dette peger på det nødvendige i at inddrage økonomiske forhold i langt større udstrækning end Blinkenberg har gjort.

Som antydning af det nødvendige i at inddrage også indenrigspolitiske forhold i analysen kunne man f.eks. henvise til den fremtrædende rolle, det anti-indiske standpunkt spillede i Ayub Khans valgkamp i 1964-65. Ayub Khan fremstillede her

sig selv som den eneste, der kunne sikre Pakistan over for den indiske ekspansionisme (som samtidig var meget omtalt i den regeringskontrollerede presse).

Med de begrænsninger in mente, som følger af forfatterens metode og perspektiv, må det imidlertid også afsluttende understreges, at India-Pakistan. The History of Unsolved Conflicts betragtet som et stykke diplomatisk historie - altså betragtet på sine egne præmisser - er noget af det bedste, der er skrevet om Kashmir-konflikten og de indo-pakistanske relationer iøvrigt. Kritikken har taget sit udgangspunkt i andre erkendelses- og kausalteoretiske positioner, og den har hentet sit indhold i en på grundlag heraf kritisk reflekterende gennemgang af Blinkenbergs metode, perspektiv og udvalgte påstande. Som sådan har kritikken nok så meget været møntet på en tradition inden for faget "international politik", som på Blinkenbergs arbejde specielt.